

Študenti priseljenci in njihove slovenščine: pisna zmožnost udeležencev Leta plus

Mojca STRITAR KUČUK

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Nataša PIRIH SVETINA

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

V uvodnem delu prispevka sta predstavljena program Leto plus, namenjen redno vpisanim mednarodnim študentom Univerze v Ljubljani, in populacija študentov, ki ga obiskuje. V osrednjem delu skušava odgovoriti na vprašanje, kaj ti študenti zmorejo napisati v slovenskem jeziku ob koncu obiskovanja tega programa, saj bi spoznanja, pridobljena na podlagi najine analize, lahko vodila v še bolj ciljno naravnano poučevanje učečih se s podobnimi značilnostmi. V ta namen je bila v raziskavi, katere rezultate predstavlja, analizirana njihova pisna produkcija. Med drugim pregledava njihove najpogostejše jezikovne napake in izpostavlja težave, s katerimi se soočajo pri pisanju. Poleg splošnega nivoja doseženega znanja udeležencev naju zanimajo njihovi dosežki na ravni besedišča, pri čemer besedišče, uporabljeno v njihovih besedilih, primerjava z listo jedrnega besedišča za slovenščino kot tuji jezik. Ob koncu spregovoriva še o uporabi spletnih orodij pri populaciji, vključeni v raziskavo. V zaključku pa se sprašujeva, ali znanje slovenščine, ki ga študenti pridobijo na Letu plus, zadostuje za zadovoljevanje njihovih sporazumevalnih potreb.

Ključne besede: mednarodni študenti, slovenščina kot drugi jezik, ocenjevanje besedil, analiza napak, pogosto besedišče, jezikovna orodja

Stritar Kučuk, M., Pirih Svetina, N.: Študenti priseljenci in njihove slovenščine: Pisna zmožnost udeležencev Leta plus. Slovenščina 2.0, 12(2): 200–232.

1.01 Izvirni znanstveni članek / Original Scientific Article

DOI: <https://doi.org/10.4312/slo2.0.2024.2.200-232>

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

1 Uvod

Med različnimi skupinami priseljencev¹ v Sloveniji predstavljajo mednarodni študenti s svojimi značilnostmi in specifičnimi sporazumevalnimi potrebami posebno skupino. Del te skupine so študenti na izmenjavi oz. študenti v kratkotrajni mobilnosti, ki prihajajo na študij v Slovenijo iz različnih držav z namenom, da bi tu opravili zgolj del svojih študijskih obveznosti. Drugi del skupine pa predstavljajo študenti v dolgotrajnejši mobilnosti, ki so prišli v Slovenijo opraviti oziroma dokončati študij v celoti. V tem prispevku se bova posvetili študentom, ki so redno vpisani na Univerzo v Ljubljani in tu študirajo z namenom dokončanja študijskega programa na eni izmed bolonjskih stopenj. Predstavili bova, kako je zanje organizirano učenje slovenščine in kakšna je njihova pisna slovenščina, ko zaključijo z organiziranim učenjem.

2 Modul Leto plus

2.1 Predstavitev modula

Po podatkih iz letnega poročila Univerze v Ljubljani se delež mednarodnih študentov na Univerzi v Ljubljani iz leta v leto povečuje. V študijskem letu 2021/2022, ko smo opravili v prispevku predstavljeno raziskavo, se je na Univerzo v Ljubljani vpisalo 3558 študentov brez slovenskega državljanstva, kar je predstavljalo 9,1 % vseh vpisanih študentov (Majdič, 2022, str. 16). Mednarodni študenti se na Univerzi v Ljubljani neposredno vključujejo v študijski proces, ki večinoma poteka v slovenščini. Ker so brez znanja slovenščine oziroma imajo le pomanjkljivo znanje, jim v začetnem obdobju študij v slovenščini in prilagajanje na življenje v slovensko govorečem okolju predstavljata precejšnjo oviro. Univerza v Ljubljani jim zato v prvem letu študija omogoča udeležbo v posebnem programu, imenovanem Leto plus,² ki je bil pripravljen prav z namenom lažjega vključevanja študentov v delo na Univerzi in v življenje v slovenski družbi.

1 V prispevku je moški spol uporabljen kot slovnično nevtralen.

2 Prim. <https://www.uni-lj.si/studij/dodiplomski-in-enoviti-magistrski-studij/leto-plus> (dostop 20. 6. 2024).

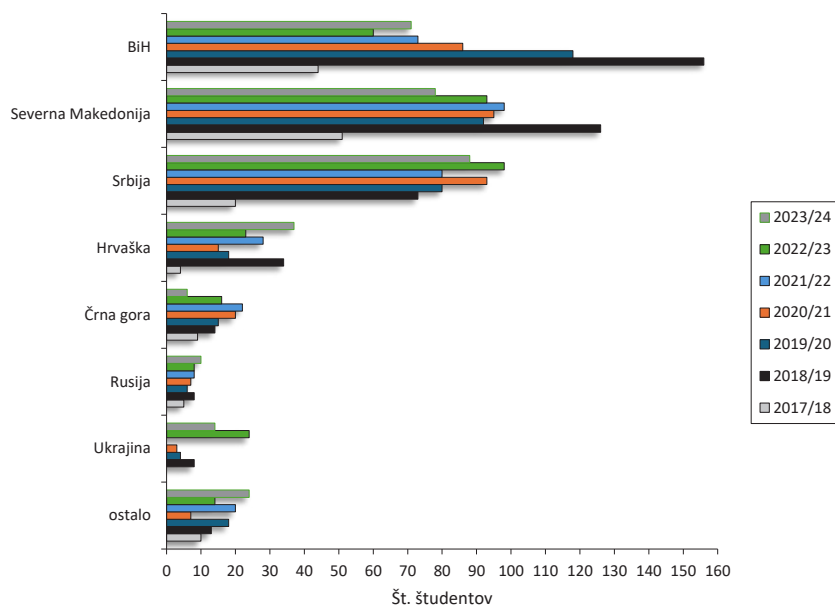
V okviru programa Leto plus se študentom ponuja možnost brezplačnega učenja slovenščine, in sicer v obliki dveh semestrskih predmetov, ki obsegata vsak po 60 kontaktnih ur. Za oba skupaj lahko študenti pridobijo šest kreditnih točk. Poleg učenja slovenščine in pridobitve šestih kreditnih točk oziroma priznavanja opravljenega zunanjega izbirnega predmeta Leto plus ob izpolnjevanju določenih pogojev omogoča tudi ponovni vpis v tekoči, ponavadi prvi letnik študija. Pogoji za to je, da študent doseže polovico predvidenih kreditnih točk, ki so sicer potrebne za vpis v višji letnik. Študent, ki obiskuje Leto plus in pridobi z učenjem slovenščine šest kreditnih točk, 24 pa jih doseže na svojem študijskem programu, ima torej možnost, da se ponovno vpiše v prvi letnik in si s tem zagotovi podaljšanje statusa študenta.

Leto plus je bilo prvič projektno izvedeno v študijskem letu 2016/17, od študijskega leta 2017/18 pa predstavlja redno dejavnost Univerze v Ljubljani. Informacije o njem kandidati pridobivajo iz različnih virov, med najpogostejšimi navajajo univerzitetno spletno stran in informativne dneve, zelo pogosto pa informacije pridobijo tudi od prijateljev in znancev.³ V program se vsako leto sprejme okoli 330 študentov. Število sprejetih študentov je omejeno in je pogojeno s kadrovskimi ter finančnimi zmoglostmi programa, zato sprejmemo tiste, ki se prijavijo prej.

2.2 Udeleženci

Med študenti v vseh dosedanjih izvedbah Leta plus prevladujejo tisti iz držav Zahodnega Balkana. Na prvih treh mestih po številu sodelujočih na Letu plus se redno izmenjujejo študenti iz Srbije, Severne Makedonije ter Bosne in Hercegovine (Graf 1). Sicer so udeleženci Leta plus v študijskem letu 2021/22, v katerem smo izvedli raziskavo, predstavljeno v tem prispevku, prihajali iz 23 različnih držav. Večinoma (76 %) so bili vključeni v prvi letnik programov prve bolonjske stopnje ali enotnega magistrskega študija, preostali (24 %) pa v programe druge bolonjske stopnje.

3 Podatki so pridobljeni v spletnih anketah, ki jih študenti izpolnjujejo ob koncu semestra kot del evalvacije predmeta.

Graf 1: Države, iz katerih prihajajo udeleženci Leta plus.

Med udeleženci Leta plus beležimo študente, ki študirajo na enaindvajsetih članicah univerze. Vsa leta je med njimi največ tistih, ki študirajo na Ekonomski fakulteti, Fakulteti za družbene vede, Fakulteti za računalništvo in informatiko ali Filozofski fakulteti – to so tudi sicer fakultete z največ vpisanimi študenti na Univerzi v Ljubljani – in skupaj predstavljajo več kot polovico vseh v Leto plus vključenih študentov.

Po sprejemu v program Leto plus vsi kandidati izpolnijo uvrstitveni test, s pomočjo katerega ocenimo njihovo jezikovno zmožnost v slovenščini pred začetkom organiziranega učenja v programu. Test je dostopen v spletni učilnici Filozofske fakultete in obsega več nalog, s katerimi merimo različne dele jezikovne zmožnosti. Na osnovi rezultatov uvrstitvenega testa poskušamo udeležence razporediti v čim bolj homogene učne skupine, pri čemer sta glavna kriterija stopnja jezikovne zmožnosti študentov in njihov prvi jezik (prim. pogl. 2.4). Vsa leta doslej je največ t. i. skupin južnih Slovanov začetnikov, v katerih zberemo govorce slovenščini najbolj sorodnih jezikov, ki se slovensko še niso učili. T. i. popolnih začetnikov, torej govorcev slovenščini nesorodnih jezikov brez predznanja slovenščine, je običajno za eno nepolno skupino. V naslednjo skupino, to je med južne Slovane z nekaj predznanja, uvrstimo

tiste govorce južnoslovanskih jezikov, ki so se slovenščino učili že pred prihodom v Slovenijo – na organiziranih jezikovnih tečajih, individualnih urah v živo ali na daljavo ali samostojno prek spleta. Vsako leto imamo tudi skupino nadaljevalcev oziroma izpopolnjevalcev. V zadnjih letih opazamo porast študentov, ki v Slovenijo prihajajo že z določenim predznanjem slovenščine: v študijskem letu 2022/23 smo denimo imeli dve skupini študentov z nekaj predznanja in eno izpopolnjevalno skupino, v študijskem letu 2023/24 pa tri skupine z nekaj predznanja in dve izpopolnjevalni skupini.

2.3 Organizacija poučevanja

Na začetku študijskega leta študente razporedimo v 16 učnih skupin pri predmetu Slovenščina kot tuji jezik – lektorat 1. Skupine poučuje šest redno zaposlenih učiteljev. Lektorat poteka na različnih ljubljanskih fakultetah, tako da ga študenti lažje vključujejo v urnik svojega rednega študija. Ker so med našimi udeleženci študenti, ki študirajo na različnih članicah UL in so vpisani v množico različnih študijskih programov, namreč velik problem pri organizaciji Leta plus predstavljajo urniki in njihovo usklajevanje. Da bi termini ustrezali čim večjemu številu študentov, lektorati običajno potekajo v zgodnjih jutranjih, popoldanskih ali večernih urah, to pa seveda lahko vpliva na motiviranost študentov za delo.

V drugem semestru študenti, ki uspešno opravijo izpit, nadaljujejo z učenjem slovenščine pri predmetu Slovenščina kot tuji jezik – lektorat 2. Težavo vseskozi predstavlja precejšnji osip, ki pa ni povezan z neuspešnostjo študentov pri zaključnem izpitu oziroma s slabo prehodnostjo pri predmetu, ampak gre za širše vprašanje – veliko študentov opusti obiskovanje predmeta zaradi preobremenjenosti ali ker jim ne uspe uskladiti urnikov, nekateri pa, zaradi različnih razlogov, opustijo študij v celoti. V študijskem letu 2023/24 je iz prvega v drugi semester napredovalo 82 % študentov, leto prej je bilo takih 73 %, kar pomeni, da je bil osip več kot četrtrinski.

Delo v skupinah poteka enkrat tedensko po tri šolske ure, kar znesse na semester skupaj 45 kontaktnih ur. Preostalih 15 kontaktnih ur je namenjenih različnim dodatnim dejavnostim, ki so neposredno

povezane z učenjem slovenščine ali pa študentom omogočajo stik z življenjem in kulturo v slovenskem okolju. Med dejavnostmi bi lahko izpostavili fonetične vaje, delavnico uporabe jezikovnih orodij za slovenščino, govorne nastope udeležencev ali pa predavanje o slovenski literaturi ali glasbi. Študentom vedno ponudimo več dejavnosti, tako da lahko med njimi izberejo takšne, ki jih bolj pritegnejo ali pa jim časovno bolj ustrezajo.

2.4 Didaktične posebnosti pouka

Na Letu plus razvijamo vse štiri sporazumevalne spretnosti, zaradi sistemskih razlik med slovenščino in prvimi jeziki študentov pa dajemo precejšen poudarek tudi učenju slovnice. Glede na to, da je velika večina udeležencev Leta plus govorcev južnoslovanskih jezikov, so metode poučevanja v pretežni meri prilagojene njim (prim. Klinar idr., 2022, str. 189–192) oz. je poudarjen kontrastivni vidik poučevanja (prim. Požgaj Hadži, 2012). Tudi zato so bila za delo na Letu plus razvita posebna gradiva, tematsko prilagojena študentski populaciji, v jezikovnem smislu pa osredotočena na probleme, s katerimi se srečujejo govorce slovenščini sorodnih jezikov (prim. Stritar Kučuk idr., 2023a, Stritar Kučuk idr., 2023b).

Pri razvrščanju študentov v skupine, o čemer piševa tudi v poglavju 2.1, se vsako leto soočamo z dilemo o jezikovni (ne)homogenosti skupin. Zaradi prilagajanja jezikovnega pouka specifičnim jezikovnim težavam govorcem različnih jezikov bi bilo bolje delati v homogenih skupinah govorcev bosanščine, črnogorščine, hrvaščine in srbščine, govorcev makedonščine ter govorcev ostalih slovanskih jezikov. To bi bilo posebej koristno za govorce makedonščine, katerih prvi jezik je manj soroden slovenščini, zaradi odsotnosti sistema sklanjatev pa naj bi njegovi govorce imeli več težav pri učenju slovenščine (Nikolovski, 2022; Arizankovska, 2009). Vendar se nam slejkoprej izkaže, da je delo v jezikovno mešanih skupinah prijetnejše in bolj raznoliko, zaradi dejstva, da tako vsi udeleženci nimajo nujno istega prvega jezika in v njem ne morejo komunicirati, pa tudi učinkovitejše.

Delo na lektoratu poteka v razmeroma velikih skupinah s po 15–20 udeleženci, tako da so uporabljene učne metode prilagojene tudi temu. Konverzacijske dejavnosti npr. običajno izvajamo v manjših skupinah ali parih, le redko pa lahko izvajamo npr. igre vlog med domačim govorcem slovenščine, v tem primeru učiteljem, in študentom. S tega vidika so na lektoratu zelo dobrodošle hospitacije študentov slovenistike z Univerze v Ljubljani, ki jih aktivno vključujemo v pouk.

Pomemben dejavnik, ki izjemno vpliva na didaktiko poučevanja na Letu plus, so brezplačno dostopna spletna jezikovna orodja, predvsem strojni prevajalniki in orodja umetne inteligence. Študenti so namreč digitalno zelo pismeni del populacije in se posebej v prvih mesecih po prihodu v Slovenijo zelo zanašajo na spletna jezikovna orodja. Uporabljajo jih tudi na lektoratu slovenščine: za prevajanje neznanih besed, za pisanje domačih nalog in celo za tvorjenje besedil med lektoratom. Vključenost teh virov in orodij v pouk je – ne vedno na pobudo učiteljev – vedno večja in tako intenzivna, da smo temu morali prilagoditi tudi učna gradiva in potek poučevanja. Tako smo denimo tvorjenje pisnih besedil, ki so ga včasih študenti večinoma opravljali doma, morali prenesti v okolje predavalnice, kjer lahko nadziramo uporabo prevajalnikov in sorodnih pripomočkov. Več o vplivu teh orodij na uspešnost študentov pa piševa v poglavju 4.4.

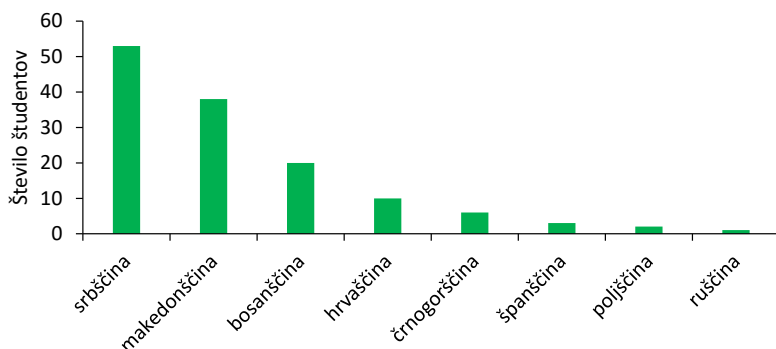
3 Raziskava

Da bi ugotovili, kakšne so značilnosti pisne slovenščine, s katero program Leto plus zapustijo njegovi študenti, smo ob koncu študijskega leta 2021/22 vsi učitelji programa⁴ izvedli obsežnejšo raziskavo. Vključevala je pisanje dveh besedil v slovenščini (prim. pogl. 3.2.1) in spletno anketo (prim. pogl. 3.2.4), na katero so odgovorili udeleženci. V tem prispevku se bova osredotočili na analizo enega besedila, in sicer besedila, ki je nastalo v okviru pisnega izpita ob koncu drugega lektorata, ter del rezultatov spletne ankete, saj bi bila predstavitev vseh rezultatov preobsežna.

4 Sodelovali smo Meta Klinar, Nataša Pirih Svetina, Staša Pisek, Mojca Stritar Kučuk, Helena Šter in Andrej Šurla.

3.1 Vzorec

Besedila, vključena v analizo in predstavljena v tej razpravi, je prispevalo 140 študentov Leta plus. Med njimi je bilo 67 % žensk in 33 % moških. V skladu s populacijo na Letu plus jih večina prihaja z južno-slovanskega govornega področja.⁵ Ker je število sodelujočih govorcev nejužnoslovanskih jezikov prenizko, da bi omogočalo posploševanje rezultatov, sva iz nadaljnje analize izključili tri govorce španščine, dva govorca poljščine in enega govorca ruščine. V nadaljevanju sva rezultate študentov združevali glede na njihov prvi jezik. Pri tem sva govorce bosanščine, črnogorščine, hrvaščine in srbščine (v nadaljevanju BČHS) združili v eno skupino, čeprav gre za štiri standardizirane, knjižne jezike, ki so se razvili iz enotne srbo-hrvaške osnove (Požgaj Hadži in Balažic Bulc, 2022, str. 9). Po izkušnjah učiteljev Leta plus se govorci teh jezikov soočajo s podobnimi težavami pri usvajanju slovenščine, zelo podobna je tudi njihova jezikovna produkcija (Klinar idr., 2022, str. 189). Zaradi preglednejše analize torej govorce BČHS analizirava združeno, pri čemer je treba dopustiti možnost, da med njimi prihaja tudi do razlik tako zaradi različnih prvih jezikov kot tudi zaradi različnih sociokulturnih okolij, iz katerih izhajajo, in z njimi povezanih sporazumevalnih navad. Skupno sva analizirali produkcijo 94 študentov, govorcev BČHS, in 46 študentov, govorcev makedonščine (Graf 2). Posledično tudi podkorpora njihovih besedil, ki smo jih pridobili v raziskavi, nista bila primerljivih velikosti; podkorporus govorcev BČHS je imel 21.904 pojavnice, podkorporus govorcev makedonščine pa 11.220 pojavnice.

Graf 2: Sodelujoči v raziskavi glede na prvi jezik.

5 Podatek o prvem jeziku temelji na odgovorih študentov.

Po oceni jezikovne zmožnosti na podlagi uvrstitvenega testa pred začetkom prvega semestra oziroma tudi na podlagi vključenosti v različne skupine na Letu plus je bilo v raziskavo vključenih 83 % južnih Slovanov začetnikov, torej študentov, ki se pred vključitvijo v lektorat slovensko niso učili. Preostali študenti so bili uvrščeni med nadaljevalce.

3.2 Potek raziskave

3.2.1 Pisanje in ocenjevanje besedil

Čeprav vsak učitelj na lektoratu za svoje skupine študentov sestavlja svoje pisne izpite, so zaradi raziskave ob koncu drugega semestra leta 2021/22 vsi študenti v njem dobili enako pisno nalogo. Napisati so morali besedilo z naslovom *Moje Leto plus*, dolgo najmanj 150 besed. V navodilu za pisanje so bile izpostavljene glavne točke pisanja: lektorat slovenščine, študentove izkušnje z učenjem slovenščine, študijem na sploh in življenjem v Ljubljani. Ta besedila so študenti napisali na papir, brez pomoči in brez uporabe kakršnih koli pripomočkov na spletu. Vsi so pisali s časovno omejitvijo, ki pa je bila odvisna od dolžine celotnega testa in se je zato med skupinami lahko razlikovala. Ker so bila besedila napisana na roko, smo jih učitelji Leta plus digitalizirali.

Pridobljena besedila smo ocenili z merili za ocenjevanje, ki smo jih določili in uskladili skupaj. Za izhodišče smo vzeli ocenjevalna merila, ki so del izobraževalnega programa za odrasle *Slovenščina kot drugi in tuji jezik* (SDJT, 2020) in se uporabljajo za ocenjevanje izpitov iz znanja slovenščine na različnih ravneh. Sama naloga in navodila za pisanje so bili razmeroma preprosti, zato bi nalogo umestili na raven B1⁶ po samoocenjevalni lestvici *Skupnega evropskega jezikovnega okvira* (SEJO). Želeli smo, da je najvišja možna ocena za besedilo 10 točk, saj je to običajna najvišja ocena v slovenskem akademskem okolju. Naša merila za ocenjevanje so prikazana v Tabeli 1.

6 »Pisati znam preprosta, sklenjena besedila v zvezi s splošnimi temami ali temami področja osebnega zanimanja« (SEJO 2011: 48).

Tabela 1: Merila za ocenjevanje besedil

Ocena	Vsebina in koherenca	Besedišče	Jezikovna pravilnost (slovnična pravilnost in pravopis)
4 točke	/	Besedišče se ne ponavlja, je raznovrstno in ustrezno uporabljeno. Pojavljajo se le posamezne minimalne napake.	Jezikovne strukture so uporabljene pravilno (v skladnji, oblikoslovju, pravopisu). Dopusčajo se posamezne minimalne napake.
3 točke	/	Besedišče z nekaj manjšimi napakami, ki ne vplivajo bistveno na razumevanje; ali pa je uporabljeno omejeno besedišče.	Preproste jezikovne strukture (v skladnji, oblikoslovju, pravopisu) so uporabljene večinoma pravilno. Pravopis (zapis besed, uporaba ločil) je dovolj pravilen, da je sporočilu mogoče slediti. Večkrat se lahko pojavi napaka pri sklonskih končnicah, zamenjava spola, besedni red.
2 točki	Besedilo je vsebinsko ustrezno in dobro povezano/koherentno. Uporabljene so tudi nekatere kompleksnejše strukture.	Besedišče je zelo omejeno ali pa se pojavlja veliko napak.	Nekatere napake se sistematično ponavljajo (v skladnji, oblikoslovju, pravopisu). Sem štejemo npr. pogoste napake pri oblikah sklona, sklonske končnice, besedni red.
1 točka	Besedilo je vsebinsko pomanjkljivo, naloga ni v celoti izpolnjena. Besedilo je slabo povezano/koherentno ali pa so uporabljene omejeni povezovalci (<i>in</i> , <i>potem</i>).	Zaradi velike količine napak v besedišču je besedilo težje razumljivo.	Nepravilnosti pri uporabi jezikovnih struktur itn. je toliko, da je razumevanje že oteženo.
0 točk	Neustrezna vsebina, prekratko besedilo, ni povezano/koherentno.	Besedišče je neustrezno in/ali neslovensko, zato besedilo ni razumljivo.	Številne nepravilnosti pri uporabi jezikovnih struktur in v zapisu onemogočajo razumevanje.

Na usklajevalnem sestanku smo vsi učitelji ocenili nekaj besedil in se tako umerili. Nato pa sta vsako besedilo neodvisno ocenila dva učitelja. Besedila so bila anonimizirana, poleg tega pa noben učitelj ni ocenjeval besedil svojih študentov. Vsi učitelji smo na koncu ocenili

približno enako količino besedil. Končna ocena besedila je bila izračunana kot povprečje obeh ocen.

3.2.2 Analiza jezikovnih napak v besedilih

Pomemben vidik raziskave predstavlja analiza jezikovnih napak, ki so jih pri pisanju besedil v slovenščini naredili študenti Leta plus. Izpeljali sva jo na delu besedil. Za vsako od skupin govorcev, torej za govorce BČHS in govorce makedonščine, sva naključno izbrali 15 besedil,⁷ tako da je podkorpus govorcev BČHS kot J1 imel 3657 pojavnic, podkorpus govorcev makedonščine kot J1 pa 3584. Pazili sva, da nobeno od besedil ni imelo izjemno visoke ali izjemno nizke ocene in da so se ocene besedil v obeh skupinah približno ujemale. V besedilih sva nato ročno označili napake in jih klasificirali v različne tipe, pri čemer sva sledili taksonomiji napak, uporabljeni v korpusu slovenščine kot tujega jezika KOST (prim. Stritar Kučuk, 2022a). Upoštevali sva jo tudi pri mejnih tipih napak, ki bi jih lahko uvrstili v različne kategorije: primer *ispit* nam. *izpit* bi denimo lahko umestili tako med napake črkovanja kot med napake besedišča, vendar sva upoštevali taksonomijo KOST-a (Stritar Kučuk, 2023, str. 7) in to označili kot napako črkovanja.

3.2.3 Analiza uporabljenega besedišča

Zadnji vidik analize besedil je bila analiza v njih uporabljenega besedišča. S pomočjo orodja Sketch Engine⁸ sva pripravili seznam vseh v besedilih uporabljenih lem. Z njega sva odstranili zatipkane ali drugače neustrezno zapisane besede in pojavitve, pri katerih je šlo za napake v pregibanju besed, nato pa seznam primerjali z obstoječim seznamom jedrnega besedišča, pripravljenim na osnovi korpusa učbenikov za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika KUUS (Klemen idr., 2022a), dostopnim v repozitoriju Clarin.si (Klemen idr., 2022b).

7 Pri govorcih BČHS je bilo pet govorcev srbsčine, štirje bosanščine, po trije pa hrvaščine in črnogorščine.

8 Prim. <https://app.sketchengine.eu/>.

3.2.4 Analiza spletnega vprašalnika o uporabi jezikovnih orodij

Podatke o rabi jezikovnih orodij in virov ter o odnosu študentov do njih že nekaj let redno pridobivamo s pomočjo anket, ki potrjujejo opažanja iz predavalnic, da jih študenti pri jezikovnem pouku pogosto uporabljajo (Stritar Kučuk, 2022b). Zato smo tudi v raziskavo, predstavljeno v tem prispevku, vključili spletni vprašalnik, ki so ga izpolnili sodelujoči študenti. Med drugim je vseboval vprašanja o njihovi rabi strojnih prevajalnikov in drugih jezikovnih pripomočkov⁹ ter njihovih stališčih do teh vprašanj. Vprašalnik ni bil anonimen, zato da smo lahko odgovore študentov povezali z njihovo uspešnostjo pri jezikovni produkciji (prim. pogl. 4.4). Čeprav glede na odzive študentov nismo zaznali, da bi jih neanonimnost zmotila, pa je seveda mogoče, da je vplivala na njihove odgovore.

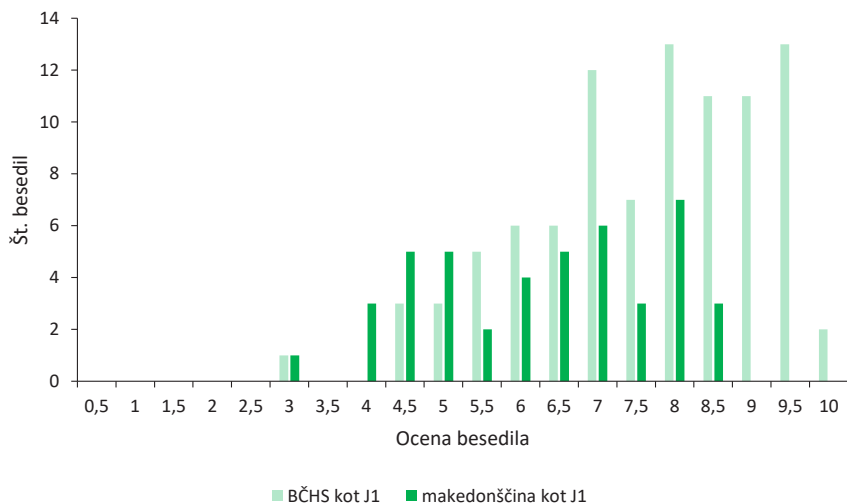
4 Rezultati

4.1 Ocena besedil

Povprečna ocena analiziranih besedil je bila 7,19. Razporeditev ocen besedil je prikazana na Grafu 3, pri čemer je mogoče opaziti precejšnje razlike med govorci BČHS in govorci makedonščine. Ocene besedil govorcev BČHS so opazno bolj na desni strani grafa, torej višje. Noben govorci makedonščine kot J1 za svoje besedilo ni dobil povprečne ocene, višje od 8,5, in nobeden od ocenjevalcev ni nobenemu besedilu, ki ga je prispeval udeleženec z makedonščino kot J1, dal ocene 10. Če pogledamo še povprečne ocene, je povprečna ocena govorcev BČHS¹⁰ 7,64, povprečna ocena besedil, ki so jih pisali govorci makedonščine, pa za več kot oceno nižja, to je 6,26.

⁹ Raziskava je potekala pred razcvetom različnih orodij umetne inteligence leta 2023, zato v anketo niso bila vključena.

¹⁰ Čeprav govorci BČHS obravnavava enotno, so razlike tudi med njimi. Najvišjo povprečno oceno besedil so imeli govorci srbsčine (7,74). Sledijo jim govorci hrvaščine (7,64) in bosanščine (7,6), najnižjo oceno pa so imeli govorci črnogorščine (7,06). Ker je bilo slednjih zelo malo, teh rezultatov seveda ne smemo posplošiti.

Graf 3: Razporeditev ocen vseh ocenjenih besedil.

Da je prikaz ocen besedil preglednejši, sva besedila glede na ocene v grobem razdelili v tri skupine: besedila z nižjimi ocenami (do povprečne ocene 5,5), besedila s srednje visokimi ocenami (od 6 do 8) in besedila z visokimi ocenami (več kot 8,5). Besedil z nižjimi ocenami je ena petina oziroma 28 besedil. Več takšnih besedil so napisali govorci makedonščine kot J1. Verjetno pa jih je v celoti razmeroma malo zaradi dejstva, da imajo vendarle vsi študenti končano srednjo šolo in so predvidoma v svojem jeziku razmeroma dobro pisмени. Najnižja povprečna ocena je bila 3, ilustrira pa naj jo odlomek iz takega besedila:

Ampak študentsko življenje tuki v Ljubljani je najboljše ker imamo veliko subvencijo in veliko brezplačnih pogodnosti. Leto plus je najboljši dio študentskega življenja, ker se učimo slovensko plus potojemo na hribe in se sprečali s narovo.

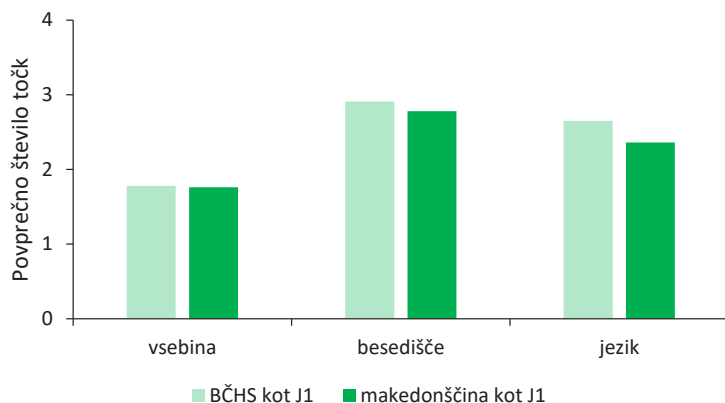
Največ besedil je dobilo srednje visoke povprečne ocene, torej od 6 do 8. Takih besedil je bilo 69 (49 %). Naslednji odlomek je iz besedila s povprečno oceno 8:

Življenje v Ljubljani mi je zelo všeč. Počutim se kot odrasla oseba, imam svoje cilje in Slovenija mi da možnost, naj jih dosežem. Včasih pogrešam svoje ljubljene v Makedoniji, ampak vem da se tukaj za moje boljše življenje

in da bomo bili skupaj spet poleti. Novim generacijam priporočam da če niso pripravljeni za življenski izziv naj ne pridejo. Ker je težko učiti v novem jeziku in živeti sam, mislim da to ne bo mogel vsak človek. Za konec lahko rečem da mi je prvo študijsko leto šlo zelo hitro, dogodile so se veliko dobre in slabe slabe stvari. Sem veliko naučila, spoznala veliko ljudi, bila na sprehod v druga mesta in države. Priporočam naj pridete mogoče malo kasneje, na masterske študije in naj se učite slovenščino od prej. Jaz sem hvaležna na vse, želim srečno vsem.

Dobro ocenjenih besedil, ki so dobila oceno 8,5 ali več, je bilo 40, v veliki meri pa so jih pisali govorci BČHS. Besedili, ocenjeni z najvišjo oceno, torej 10, sta samo dve. Navajava odlomek iz enega od njiju:

Zahvaljujoč L+ sem spoznala veliko novih prijateljev, omogočil pa mi je tudi stik z drugimi ljudmi okoli sebe, sklepanje prijateljev, za katere verjamem, da mi bodo ostali za vse življenje. Ostalim bodočim študentom svetujem iz srca, brez straha in brez skrbi, naj se vpišejo na fakultete v Ljubljani in si razporedijo čas, kot jim ustreza. Da bi porabili dovolj časa za učenje, a ne pozabili na čas, ki bi ga morali posvetiti prijateljstvu in nepozabnim sprehodom.

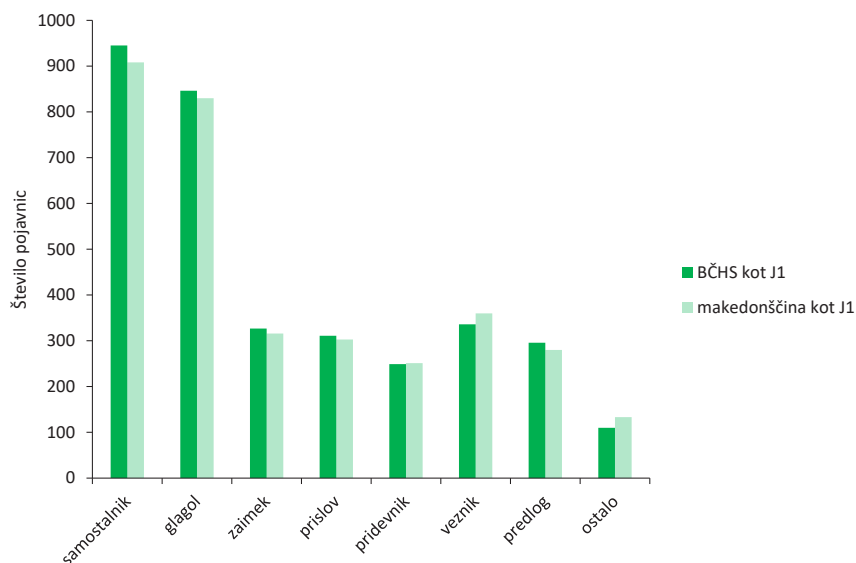
Graf 4: Povprečno število točk po posameznih ocenjevalnih kategorijah.

Kar se tiče posameznih ocenjevalnih kategorij (Graf 4), so študenti iz obeh skupin relativno največ točk dobili pri vsebini, kjer sta bili sicer možni največ dve točki in lestvica torej ni omogočala natančnejšega

ocenjevanja. Sicer pa so oboji dobili relativno najmanj točk v kategoriji jezikovne pravilnosti.

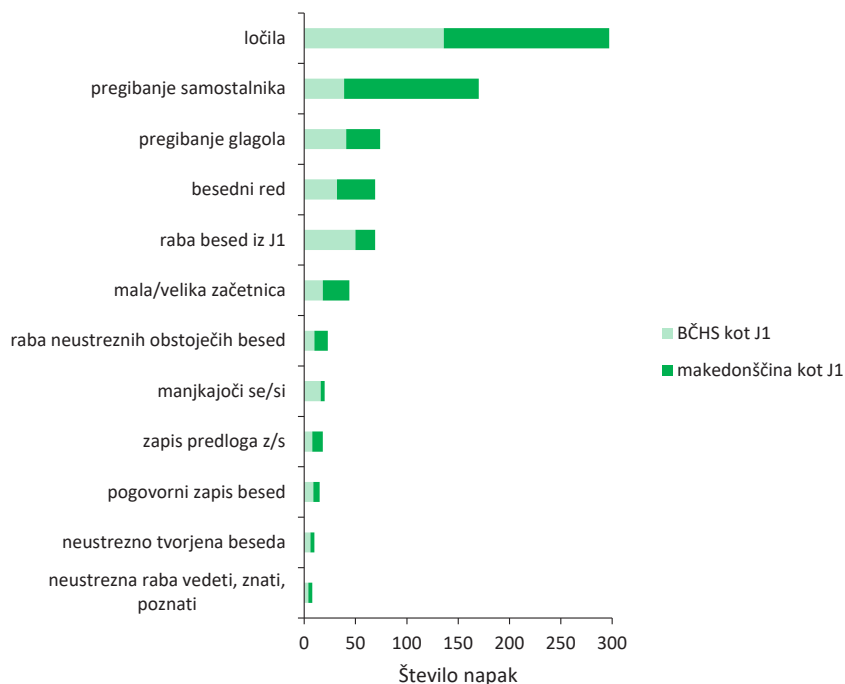
4.2 Najpogostejše jezikovne napake

V 30 besedilih sva ročno označili jezikovne napake. Ker se v nadaljevanju pri predstavitvi rezultatov sklicujeva na različne besedne vrste, je na Grafu 5 prikazana njihova pogostnost v teh 30, ročno označenih besedilih.

Graf 5: Pogostnost besed po posameznih besednih vrstah v besedilih z analiziranimi napakami.

V besedilih sva prepoznali 1244 napak, 536 v besedilih BČHS in nekoliko več, 708, v besedilih makedonskih govorcev. Za lažjo predstavo o distribuciji nekaj najpogostejših tipov napak predstavlja na Grafu 6. V nadaljevanju pa izpostavlja jezikovne probleme, ki so se v analiziranih besedilih pojavili vsaj dvakrat. Tiste napake, ki se pojavljajo pogosteje in pri več različnih tvorcih, lahko nakazujejo, da gre za sistemske probleme. To bi lahko potrjevalo tudi dejstvo, da najine ugotovitve v veliki meri sovpadajo z ugotovitvami v Balažic Bulc (2004) in Nikolovski (2022). Seveda pa je treba upoštevati, da bi bila ob večjem vzorcu analiziranih besedil slika lahko še nekoliko spremenjena.

Graf 6: Pojavljanje nekaterih pogostejših tipov napak.

4.2.1 Napake zapisa

Med napake zapisa sva uvrstili napačno stavo ločil, napake pri zapisovanju male in velike začetnice ter napake pri črkovanju. Pri študentih iz obeh skupin je daleč največ napak ločil (prim. Balažic Bulc, 2004, str. 80), in sicer skoraj izključno vejic. Vejico predvsem neustrezno izpuščajo (*Kar se tiče slovenščine na začetku nič nisem znala*), bistveno redkeje pa postavljajo odvečno vejico (*v tem primeru, za svojo fizičko aktivnost*). Vendar je treba opozoriti, da je postavljanje vejice vsebina, ki je na lektoratu slovenščine eksplicitno ne poučujemo in je v izpitih na koncu lektorata tudi ne sankcioniramo (prim. Stritar Kučuk idr., 2024). Podobno velja za neustrezno zapisovanje male in velike začetnice. Sama narava tu predstavljene pisne naloge je od študentov zahtevala malo uporabe lastnih imen, tako da je bilo tudi tovrstnih napak relativno malo, pa še od tega je več kot polovica primerov povezana z zapisom imena modula Leto plus in je za splošnejšo rabo manj relevantna. Malo izraziteje se je

pojavi le težava z zapisom pripadnikov narodnosti (s *slovinci*) in jezikov (*Moja Slovenščina*).

Med napake zapisa sva umestili tudi napake črkovanja, pri katerih jih je največji del verjetno posledica lapsusa oz. nepozornosti tvorcev pri pisanju; te sva iz nadaljnje analize izključili. V splošnem je napak črkovanja razmeroma malo (prim. Balažic Bulc, 2004, str. 81), kar je verjetno tudi posledica izobraženosti tvorcev in njihovega organiziranega usvajanja jezika. Najpogostejša sistemska napaka je zapis predloga *s* (*s dobrimi*) oz. *z* (*z fonetiko*). S pogovornim zapisom besed (*zdej*, *velka*) ima težave precej študentov, verjetno bolj tisti, ki slovenščino intenzivno usvajajo (tudi) iz okolja. Med ostalimi napakami črkovanja se pojavljajo težave z (ne)upoštevanjem premene po zvonečnosti (*ispit*, *povsot*), s sičniki in šumevci (*šlovenščino*) ter z zapisom sklopa *lj* (*prijateli*, *dovoljiti*).

4.2.2 Napake besedišča

Na ravni besedišča se največ napak pojavi pri glagolih (57), sledijo jim samostalniki (43), prislovi (39), vezniki (33), zaimki (27), pridevniki (26), predlogi (25) in ostale besedne vrste (18). To je v skladu z razmerji med besednimi vrstami vseh uporabljenih besed v analiziranih besedilih (Graf 5), zanimivo je le, da študenti sicer uporabljajo več samostalnikov kot glagolov. Velik del teh napak je posledica direktne uporabe besed iz tvorčevega prvega jezika, zanimivo pa je, da je to bistveno večji problem za govorce BČHS kot za govorce makedonščine. Njihovi jeziki so slovenščini bližje in bolj podobni kot makedonščina, kar je najbrž razlog, da je teh napak pri njih več. Največ tovrstnih napak je pri glagolih, sledijo jim pridevniki (*o poznatih Slovencih*, *kvalitetan*) in samostalniki (*napačna odloka*), le nekajkrat pa je to pri prislovih (*više sončnih dni*), kazalnih zaimkih (*ovaj semester*) in predlogih (*pored znanja slovenščine*). Podobno kot pri napakah zapisa se tudi pri napakah besedišča dogaja, da študenti – verjetno tisti, ki so bolje vpeti v slovensko okolje – uporabljajo pogovorno besedišče, ki je v kontekstu pisanja besedila na pisnem izpitu iz slovenščine manj ustrezno. Takšna so denimo prislovi *ful*, *tle*, *zdej* ali nedoločni zaimek *en* (*Imam občutek da sem v ena velika vas*). Pri polnopomenskih besednih vrstah študenti razmeroma pogosto uporabijo neustrezno, v slovenščini obstoječo besedo – da

torej zamešajo pomen besed, uporabijo besedo, ki zveni podobno kot iskana beseda, ali besedo, ki zveni podobno kot v njihovem prvem jeziku. To se pojavi pri samostalniki (*nisem sploh vedel kakšen je pomen besedila »kosilo«* nam. *besede*), glagolih (*Po enem letu ko je vse menilo* nam. *minilo*) in pridevniki (*Na tečaju poleg predavanja imamo različne dodatne dejavnosti, ki so zelo zanimivo in značilno* nam. *pomembne*). Študenti uporabljajo tudi neustrezno tvorjene besede, npr. samostalnice (*dejavnice* nam. *delavnice*) in glagole (*nisem pričevala*).

Če se osredotočiva še na posamezne besedne vrste, se pri glagolih večkrat ponovi nekaj tipičnih problemov. Pri glagolu *učiti se* je izpuščen morfem *se* (*Naučila sem o zelo zanimivih temah*). Podobno je pri glagolih *odločiti*, *truditi*, *vpisati*, *začeti* in *ogledati*, pri katerem izpuščajo *si*. Študenti zamenjujejo glagole *vedeti*, *znati*, *poznati* (*Nisem vedal nobene besede iz slovenščine*), pogoste so še raba glagola *ima* v pomenu obstaja (*Za naprej bi vam prepotočila, da ima čim več takšnih dejavnosti*) ter zamenjave nekaterih modalnih glagolov (*naslednje dejavnice morejo imeti več časa za pogovarjanje*). Problematičen je tudi glagol *skrbeti*, ki ga uporabljajo skladenjsko neustrezno (*Pred prihodom v Slovenijo, sem zelo skrbela zaradi fakultete*). Napake glagolskega vida – ki bi jih sicer lahko razumeli tudi kot napake oblike – pa za študente Leta plus niso relevantne, saj sta se v analiziranih besedilih pojavili le dve. To je pričakovano, ker gre za govorce, ki kategorijo glagolskega vida poznajo iz svojega prvega jezika.

Pri zaimkih, ki so seveda precej raznovrstna kategorija, sta se kot najbolj problematični pokazali raba svojilnega oziroma povratno svojilnega zaimka (*Zelo sem zadovoljna s mojim napredkom*) in raba oziralnih zaimkov, pri katerih študenti uporabljajo bodisi neustrezni zaimek *kateri* (*z veliko znanja, katero nam je dala*) bodisi izpuščajo osebne zaimke (*Profesori in ljudje ki sam [jih] spoznala*). Bolj sistemsko je tudi zamenjevanje vprašalnega oziroma oziralnega zaimka (*To kaj mi je bilo najbolj všeč*), manj običajna napaka pa se je pojavila pri dveh študentih, in sicer v slovenščini neobičajna raba kazalnega zaimka (*Zdaj, na koncu lektorata slovenščine [...] lahko rečem, da je bilo zelo pomembno izbrati tistega*).

Kot so v komentarjih izpostavili že ocenjevalci besedil, imajo pri prislovihi tuji študenti težave z zamenjevanjem prislovov *veliko* in *zelo* (*mislim da sem zelo boljši*), *bolj* in *več* (*Jaz sem se najbolj naučil na predavanju*) ter različnih krajevnih prislovov (*sem prišla tuka*). Značilna je

tudi raba prislova *preveč* v pomenu *veliko* (*Tle sem spoznala preveč ljudi ki so mi zdaj prijatelji*). Pri veznikih¹¹ je malo ponavljajočih se napak. Tuji študenti imajo težave z besedama *da* oz. *naj* (*nisem vedela kako da rečem od kot sam*), *kdaj* in *ko* (*kdaj sem prišel ni bilo lahko*), *a* in *pa* (*Ena stvar mi ni všeč, a to je da so stanovanja dragi*), *pa* tudi *ker* in *kjer* ter *z* (*ne*)rabo pogojniške oblike in zamenjevanjem *da* in *če* (*Da stanujem sa slovincem moje učenje slovenščine bi bilo lažje*).

Pri predlogih študenti nimajo pogosto težav. Najbolj izstopajoč je – posebej za govorce BČHS – izpust predloga *s* oz. *z* (*Zelo sem zadovoljan [z] napredkom*). Od ostalih težav izstopajo raba predloga *za* namesto *o* pri govorcih makedonščine kot J1 (*Jaz sem imela takšno menenje za predavanja*), raba predloga *na* namesto dajalnika z glagolom *priporočati* pri govorcih makedonščine (*Leto plus ga priporočam na vsak študent iz tujine*) in raba predloga *na* namesto *v* pri govorcih BČHS, posebej v povezavi z jeziki (*nisem vedelo eno besedo na slovenščini*). Namesto predloga *pred* pa večkrat uporabijo *prej* (*prej dva tedna sem dobil dovoljenje za bivanje*). Pri ostalih besednih vrstah pa se pojavljajo sistemske težave z rabo besede *in* namesto *tudi* (*to mora tako in da ostane*), ki ju večkrat neustrezno uporabijo celo skupaj (*Vizo sem hitro dobila, tudi in službo*), ter še namesto *več*.

4.2.3 Napake oblike

Poleg napačne rabe vejice, ki je kot najpogostejša napaka nasploh obravnavana pri napakah zapisa, imajo južnoslovanski govorci največ težav s pregibanjem samostalnika, ki je tudi sicer najpogosteje uporabljena besedna vrsta (Graf 5), in posledično tudi pridevnika (prim. Balažic Bulc, 2004, str. 81–82). Pri tem seveda prednjačijo govorci makedonščine, za katere skloni samostalnika predstavljajo slabo četrtnino vseh napak.

Pri slabi tretjini vseh tovrstnih napak so tvorci – v 46 primerih govorci makedonščine kot J1, samo v 4 pa govorci BČHS – neustrezno uporabili besedno zvezo v imenovalniku (*do naslednje leto se bo tudi to rešilo*), zanimivo pa je, da jo pogosto (in glede na kontekst ustrezno)

11 Balažic Bulc (2004: 83) napake prislovov in veznikov združuje kot napake pri rabi konektorjev.

postavijo v množino (*kaj mi je bilo najbolj všeč pri predavanju*), saj makedonščina ločuje kategorijo števila (Nikolovski, 2022, str. 42). Pri govorcih BČHS prihaja do prenosa končnic iz njihovega prvega jezika, posebej v orodniku (*s asistentima in s sošolkama*), nekajkrat pa se to zgodi tudi pri govorcih makedonščine, ki očitno dovolj dobro znajo BČHS. Izključno makedonski tvorci zamenjujejo tožilnik in mestnik pri izražanju prostora (*sem prišla v Sloveniji*) ali uporabljajo rodilnik namesto tožilnika (*zdaj tudi boljše razumem mojih predavanj*). Mestnik uporabljajo tako namesto rodilnika (*iz vseh krajev Balkana*) kot orodnika (*v zvezi z mojem življenju*). Govorci iz obeh skupin v nekaj primerih ne podaljšajo samostalnikov moškega spola, ki se končajo na -r, z -j- (*poklic inženira*), neustrezno podaljšujejo samostalnike (*Filmovi so bili koristni*) ali ne upoštevajo preglasa (*osem mesecov*). Težave imajo z oblikami samostalnika *človek* (*za vse ljude*). Na meji med napakami besedišča in oblike pa sta besedi *fakulteta*, ki jo študenti neustrezno uporabljajo kot besedo moškega spola (*Na mojem fakultetu*), in *študij*, ki jo neustrezno uporabljajo v množini (*študije so v anglescini*).

Tudi pri pregibanju pridevnikov imajo govorci makedonščine več težav od govorcev BČHS. Ker pa gre v glavnem za leve prilastke v samostalniški besedni zvezi, v kateri ima tudi jedro neustrezen sklon (*ker smo spoznali zanimivi fakti*), so to večinoma t. i. povezane napake (Stritar Kučuk, 2022a, str. 331). Med ostalimi vsebinami je problematično ujemanje s samostalnikom (*interaktivne predavanja*), tudi pri samostalnikih druge ženske sklanjatve, ki jih tvorci ne prepoznajo kot besede ženskega spola (*dodatni dejavnosti*). S stopnjevanjem pridevnika (*najprijazni profesorji*), njegovo (ne)določnostjo (*saj je moj študij večinoma teoretični*) in prenosom pridevniških končnic iz prvega jezika v slovenščino (*v državnem domu*) so težave imeli le posamezni študenti. Pri pregibanju zaimkov so najbolj problematični celostni (*od vseh dodatnih nalog*) in kazalni zaimki (*z tim*), seveda pa imajo določeni študenti težave tudi z izbiro ustrezne oblike pri osebnih zaimkih (*to nami zelo pomaga*).

S pregibanjem glagolov imajo študenti Leta plus bistveno manj težav kot s samostalnikom, pa čeprav jih uporabljajo skoraj enako pogosto kot samostalnike (Graf 5). Pri pogostnosti teh napak so govorci BČHS in makedonščine bistveno bolj izenačeni kot pri samostalniku. Nobeden od podtipov teh napak posebej ne izstopa. Še največkrat se

ponovita raba glagolske oblike *sam* namesto *sem*, ki je pogostejša pri govorcih BČHS in bi jo sicer razumeli lahko tudi kot napako besedišča, in neustrezna tvorba preteklega deležnika (*bo začnela, imala sem*), manj težav pa imajo s tvorbo sedanjika (*pričakavam, imejo*), pri katerem je zaradi negativnega jezikovnega prenosa najbolj problematična tretja oseba množine (*išču preveč denarja*). Nekaj sistemskih težav je pri (ne)uporabi pogojnika (*da sem vedal da je tako ne bi prišel*), pri izpustu pomožnega glagola v tretji osebi ednine v pretekliku (*To mi se [je] zdelo nabolj zanimivo*) in pri rabi glagola *biti* v prihodnjiku (*pričekoval sem da bo bilo zelo težko*). Nekaj problemov se je pojavilo zaradi neujemanja povedka z osebkom (*nalbolj zanimivo so bili dodatne dejavnosti*) in zaradi zapisa nedoločnika brez končnega *-i* (*želijo hitro naučit*). Zanimivo pa je, da – verjetno tudi zaradi same narave naloge – ni bilo veliko težav, povezanih z rabo dvojine (prim. Balažic Bulc, 2004, str. 86).

4.2.4 Napake besednega reda

Na nadbesedni ravni najbolj izstopajo težave z besednim redom, ki jih imajo vsi tuji govorce ne glede na prvi jezik. Za govorce makedonščine je posebej problematičen položaj naslonskega niza v odvisniku, ki je za glavnim stavkom (*Pričakavam da naslednji letnik bo ful dobr*), za govorce BČHS pa pozicija naslonskega niza v glavnem stavku, ki je za odvisnikom (*Če bi imel čas, jaz bi vsak dan šel tam*). Le malo manj težav imajo govorci obeh skupin z neustreznim postavljanjem naslonskega niza na začetek povedi (*Sem bil presenečen*) ali v povedi, ki se začne s konektorjem (*Razen tega, s svojim prvim študijskem letu sem zadovoljen*), ter s položajem naslonskega niza za vrinjenim odvisnikom (*Generacijama ki pridejo želel bi priporočil da vsemu pride konec*). Govorci neustrezno razporejajo besede znotraj naslonskega niza (*da mi se bo prižgala luč*), posebej z zaimkom v dajalniku (Balažic Bulc, 2004, str. 85), in umeščajo besedo *se* izven naslonskega niza v nedoločniških strukturah (*mi je bilo težko se vklopiti v družbo*). Problemi z besednim redom pa niso omejeni samo na naslonski niz. Težavna sta tudi položaj besed *tudi* (*Volim gnečo ob vikendih in tudi imam rada naravo v Sloveniji*) in *pa* (*V prvem semestru sem bil pri ena skupina, pa v drugem pri druga skupina*).

4.2.5 Napake skladnje

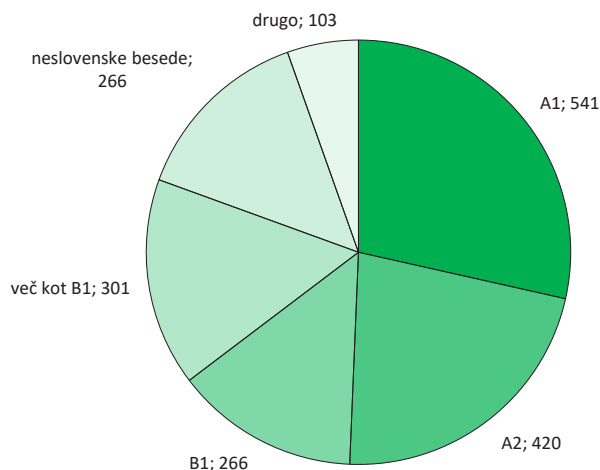
Napak v skladijskih strukturah, ki se ne nanašajo na besedni red, je bilo relativno malo, čeprav pester seznam uporabljenih veznikov (Tabela 2) kaže, da študenti v svojih besedilih izražajo zelo različna skladijska razmerja. Neustrezne skladijske strukture so pogostejše pri govornicah makedonščine (18) kot pri govornicah BČHS (7). Največkrat se ponovita raba strukture z dajalnikom namesto svojilnega zaimka (*stanovanje nam je lepo* nam. *naše stanovanje je lepo*) in neustrezna raba nedoločnika (*mi je prvič živeti v veliko mesto* nam. *je zame prvič, da živim v velikem mestu*).

Tabela 2: Vsi uporabljeni vezniki v analiziranih besedilih

Veznik	Št. pojavitev pri govornicah BČHS kot J1	Št. pojavitev pri govornicah makedonščine kot J1
in	90	120
da	66	83
ker	41	41
ampak	35	18
ki	30	22
kot	21	18
ko	19	4
pa	10	8
če	4	4
zato	1	7
vendar	1	6
ali	2	5
saj	3	2
kjer	2	3
ter	3	1
čeprav	2	2
a	1	2
oziroma	2	/
odkar	/	2
kolikor	1	/
razen	1	/
naj	1	/
tako	/	1
kadar	/	1

4.3 Uporabljeno besedišče

Na seznamu besedišča, ki so ga v svojih besedilih uporabili študenti Leta plus, je bilo 1898 lem. Njihova razporeditev glede na stopnjo jezikovne zmožnosti, na katero so uvrščene v seznamu jedrnega besedišča (Klemen idr., 2022a), je prikazana na Grafu 7. Z njega je razvidno, da je polovica uporabljenega besedišča s stopenj A1 in A2, 14 % uporabljenih besed pa je na stopnji B1. Še več od tega, skoraj 16 %, jih na trenutnih seznamih jedrnega besedišča, ki pokrivajo zgolj ravni od A1 do B1, ni, torej lahko sklepamo, da bi bile umeščene na višje ravni. V kategoriji »drugo« se pojavijo zemljepisna (*Bežigrad, Jugoslavija*) in lastna imena (*Marina, Ivan*) ter nekateri tuji (*Google Translate, Kahoot*) in pogovorni izrazi (*ful, kafič, OK*). Razmeroma veliko, torej 14 %, pa je besed, ki se na seznamu ne pojavijo, ker niso slovenske (*engleski, osven, pronajti*).

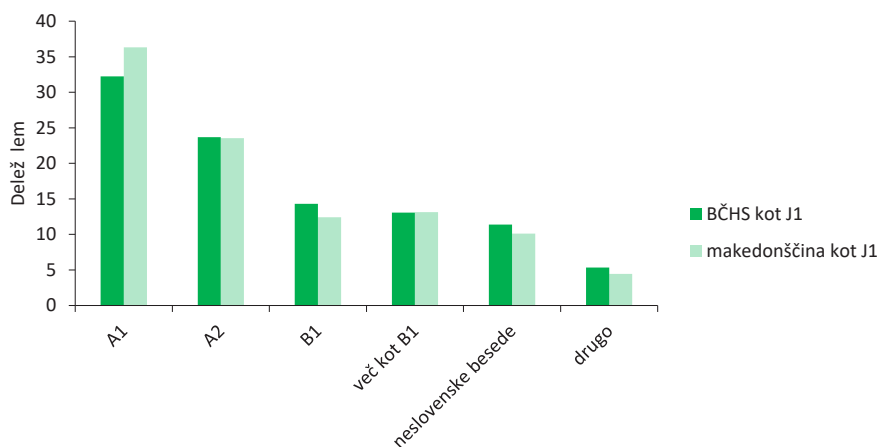

Graf 7: Uporabljene leme po stopnjah jezikovne zmožnosti.

Pri uporabljenih besedah, ki so na stopnji več kot B1, je nekaj besed, ki so v standardni slovenščini redke in zaznamovane (npr. *celokupen, dogoditi se*). Vprašanje je, ali gre za načrtno izbiro zaznamovanega oziroma redkega besedišča ali prej za jezikovno napako oziroma prenos iz tvorčevega prvega jezika. Po drugi strani pa je na stopnjo, višjo kot B1, uvrščenih veliko mednarodnih besed, ki študentom zaradi svoje

transparentnosti verjetno ne predstavljajo težav (npr. *atmosfera*, *birokracija*, *impresionirati*).

Dobro tretjino vseh lem, to je 691, so uporabili tako govorci BČHS kot tudi govorci makedonščine. Samo govorci BČHS kot J1 so uporabili 778 lem, govorci makedonščine pa 428 lem. Razmerje med lemo in pojavnico za oba podkorporusa¹² pokaže, da so govorci BČHS uporabili relativno nekoliko več lem, saj je zanje to razmerje 28,15, za govorce makedonščine pa 26,2. Kar se tiče stopenj jezikovne zmožnosti, na kateri je uporabljeno besedišče, pa lahko na Grafu 8 vidimo, da med obema skupinama govorcev ni bistvenih razlik. Govorci makedonščine so sicer uporabili nekoliko več lem na stopnji A1, govorci BČHS pa nekoliko več lem na stopnji B1, a tudi več neslovenskih besed. 14 neslovenskih lem so uporabili govorci iz obeh skupin, med njimi so *i*, *koji*, *nikaj* in *ustrašen*.

Graf 8: Uporabljene leme po stopnjah jezikovne zmožnosti pri govorcih obeh skupin J1.

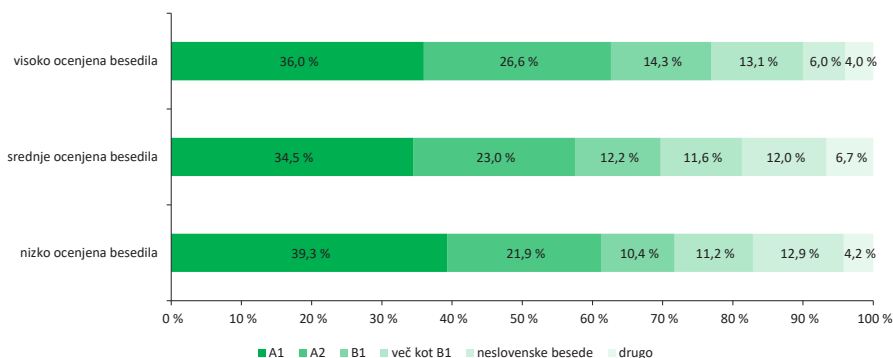
Zanimivo je tudi razmerje med uporabljenim besediščem in oceno, ki so jo študenti dobili za svoje besedilo (prim. pogl. 4.1). Kot je razvidno iz razmerja med lemami in pojavnici v Tabeli 3, so relativno največ različnih lem uporabili študenti, ki so napisali srednje ocenjena besedila.

¹² Izračunano kot število vseh pojavnici, deljeno s številom lem.

Tabela 3: Velikosti podkorpusov in podatki o lemah glede na skupino ocen besedil

	Število pojavnic v podkorpusu	Število uporabljenih lemm	Razmerje med lemmi in pojavnicami
Nizko ocenjena besedila (do 5,5)	6561	875	7,49
Srednje ocenjena besedila (od 6 do 8)	15.877	1249	12,71
Visoko ocenjena besedila (od 8,5)	10.181	1017	10,01

Če ta seznam lem razdelamo še glede na stopnjo jezikovne zmožnosti (Graf 9), lahko vidimo, da so razmerja pri večini stopenj jezikovne zmožnosti pričakovana in primerljiva. Študenti, ki so napisali nizko ocenjena besedila, so uporabili manj besed na stopnji B1. Njihovo šibko poznavanje slovenskega besedišča potrjuje nizka ocena, ki so jim jo pri ocenjevanju njihovih besedil dali ocenjevalci (prim. pogl. 3.2.1). Povprečna ocena besedišča v nizko ocenjenih besedilih je bila 1,97 od 4, noben študent ni dobil ocene več kot 2,5. Študenti srednje ocenjenih besedil so uporabili relativno največ besed, umeščenih pod drugo, torej zemljepisna in lastna imena, kratice (*ECTS*) ali pogovorne izraze (*ful*, *sigurno*). Besedišče teh študentov je od ocenjevalcev dobilo povprečno oceno 2,83, pri čemer so ocene za posamezne študente segale od 1 do 3,5. Študenti visoko ocenjenih besedil pa so v skladu s pričakovanji uporabili relativno največ besedišča na stopnjah A2, B1 in več kot B1 ter bistveno manj neslovenskih besed kot študenti ostalih skupin. Ocenjevalci so sicer besedišče v njihovih besedilih ocenili s povprečno oceno 3,67, ocene pa so segale od 3 do 4.

Graf 9: Uporabljene leme po skupinah ocen analiziranih besedil.

Z analizo besedišča v besedilih študentov sva ugotovili, da uporabljajo razmeroma širok nabor besedišča, ki seže tudi na raven več kot B1, a tudi precej neslovenskih besed. V skladu s pričakovanji se je pokazalo tudi, da so višje ocene za besedilo dobili tisti, ki so uporabili manj neslovenskih besed ali več besedišča na višjih ravneh. Analiza uporabljenega besedišča je torej potrdila ustreznost ocenjevanja v kategoriji besedišča (pogl. 4.1).

4.4 Uporaba jezikovnih orodij

Da študenti pogosto uporabljajo različna jezikovna orodja, potrjujejo tudi rezultati spletnega vprašalnika, na katerega so odgovarjali študenti, vključeni v raziskavo.

Strojne prevajalnike uporabljajo vsi študenti, in sicer 121 oz. 86 % Google Translate,¹³ 8 DeepL Translate,¹⁴ dva Yandex Translate,¹⁵ en študent pa Presis.¹⁶ Uporabljajo jih v vseh kontekstih, najpogosteje pri svojem osnovnem študiju, vsaj občasno pa tudi v okviru lektorata slovenščine. V proces strojnega prevajanja vključujejo različne jezike (Graf 10), pri čemer je slovenščina bistveno pogostejši jezik, v katerega prevajajo, kot jezik, iz katerega prevajajo. To je pričakovano za govorce sorodnih jezikov – z razumevanjem slovenščine imajo očitno manj težav. Sicer pa govorci BČHS najpogosteje prevajajo iz svojega prvega jezika, medtem ko se govorci makedonščine zelo pogosto odločajo za angleščino. Nizko stopnjo razvitosti jezikovnih tehnologij za makedonščino v času raziskave (Ljubešić, 2023) očitno prepoznavajo tudi njeni govorci. Zanimivo pa je, da je šest študentov pojasnilo svojo odločitev za prevajanje iz angleščine s tem, da je zanje pisanje v njej lažje oziroma udobnejše. Predvidevamo lahko, da gre za študente, ki študirajo v angleščini.

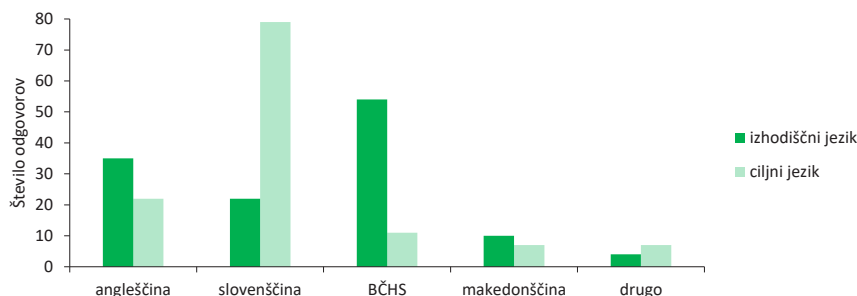
S strojnimi prevodi besedil so študenti načeloma razmeroma zadovoljni, saj jih je največ izbralo odgovore od četrte stopnje naprej (»bolj zadovoljen kot nezadovoljen«) na šeststopenjski lestvici. Kot razloge za nezadovoljstvo so navajali uporabo oblik za moški in ženski spol ali neustrezne, nesmiselne prevode tehničnih izrazov, besednih zvez

¹³ <https://translate.google.com/>

¹⁴ <https://www.deepl.com/translator>

¹⁵ <https://translate.yandex.com/>

¹⁶ <https://presis.amebis.si/prevajanje/>

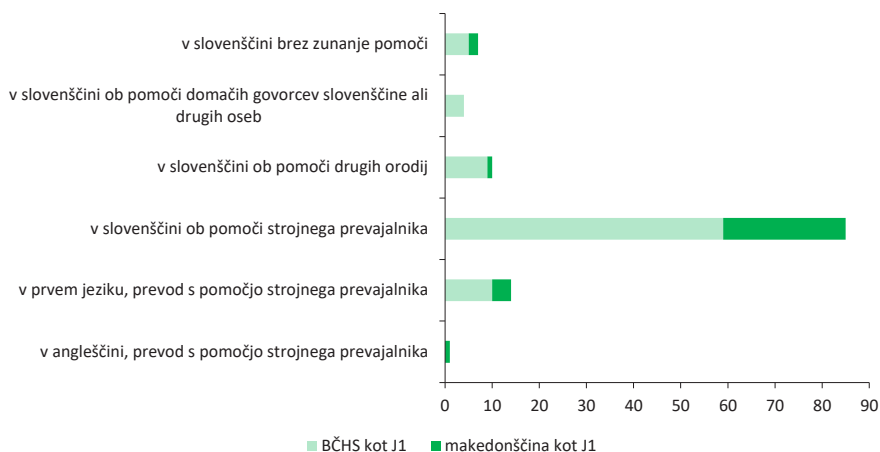

Graf 10: Izhodiščni in ciljni jezik strojnega prevajanja glede na odgovore študentov.

ali posameznih besed: »Enkrat sem prevajal iz srbščini v slovenščini, namesto reže, je prevel kor obrezovat. To je bilo na predstavitev sad-jarstvo. Režem veje, obrezovat veje...« Študenti so navedli tudi načine, kako zaobiti napake pri strojnem prevajanju, npr. »včasih, ko prevajam iz angleščine, Google Translate ne vrne besedo ki potrebujem – takrat poskušam prevajati iz crnogorščine, in največkrat uspe« ali »včasih prevod nima smisla in moraš stavke napisati na različne načine, da bo smiselna«. V tujih raziskavah je bilo ugotovljeno, da uporabniki strojnega prevajanja raje prevajajo posamezne besede in besedne zveze kot odlomke ali celotna besedila (Clifford idr., 2013, str. 111; Ata in Debreli, 2021, str. 110). To velja tudi za študente Leta plus, ki so izrazito bolj naklonjeni strojnemu prevajanju krajših jezikovnih enot (predvsem besed, redkeje besednih zvez).¹⁷ Govorci sorodnih jezikov prevodov celotnih besedil verjetno zares ne potrebujejo, vseeno pa učitelji na lektoratih skušajo opozarjati, da prevajalniki uspešneje delujejo pri prevodih daljših besednih zvez oz. odlomkov.

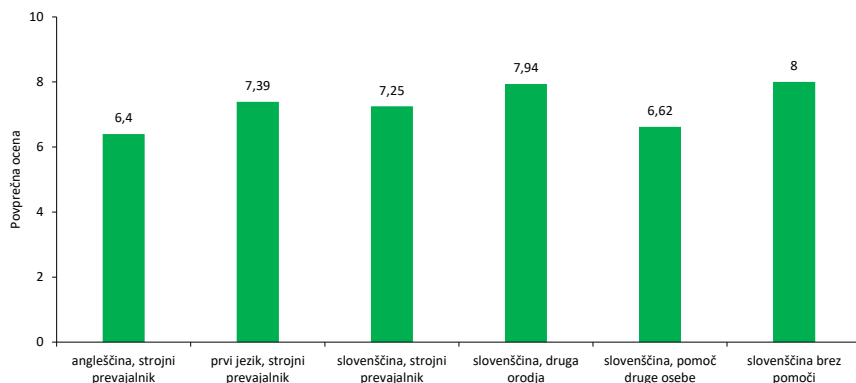
Za prikaz jezikovne rabe in jezikovne zmožnosti študentov Leta plus pa je relevantno predvsem vprašanje o tem, kako običajno pišejo domače naloge. Pri tem so lahko izbrali enega od načinov, prikazanih na Grafu 11. Po pričakovanjih se je pokazalo, da skoraj dve tretjini v raziskavo vključenih študentov domače naloge običajno pišeta v slovenščini ob pomoči strojnega prevajalnika. Vsi ostali načini so bistveno manj uporabljeni.

¹⁷ Vse bolj razširjena uporaba velikih jezikovnih modelov bi to stanje lahko spremenila, vendar zaenkrat naše izkušnje tega niso pokazale.

Graf 11: Načini pisanja domačih nalog pri slovenščini in število študentov.

Ključno vprašanje za jezikovne učitelje pa je, kako uporaba strojne- ga prevajanja vpliva na uspešnost študentov pri usvajanju slovenščine. Tega samo z anketo ne moremo preveriti, saj so odgovori v njej vedno do neke mere subjektivni. Zato sva odgovore študentov o tem, kako običajno pišejo domače naloge, primerjali z oceno njihovega besedila na zaključnem pisnem izpitu. Podatek o načinu pisanja domačih nalog – gre za podatek, ki ga o sebi posredujejo sami študenti, zato ne odraža nujno dejanskega stanja – naj bi do neke mere kazal, kako pogosto posegajo po strojnih prevajalnikih, v tem prispevku analizirana besedila pa doseženo stopnjo jezikovne zmožnosti študentov. Rezultati so prikazani na Grafu 12. Kot je razvidno, z boljšimi rezultati izstopajo študenti, ki si namesto s prevajalniki pomagajo z drugimi jezikovnimi pripomočki, npr. slovarji ali jezikovnimi korpusi, in tisti, ki običajno pišejo brez zunanje pomoči. Za slednje lahko predvidevamo, da je njihova jezikovna zmožnost v slovenščini že dovolj visoka. Na drugi strani pa izstopata sicer bistveno manjši skupini študentov, ki domače naloge običajno strojno prevajajo iz angleščine, in tisti, ki jim pri pisanju pomaga drugi govorec. Glede na te podatke lahko zaključiva, da so pri usvajanju jezika uspešnejši tisti študenti, ki se manj zanašajo na jezikovna orodja in v učenje jezika vložijo več lastnega truda, pri čemer seveda ostaja odprto, ali na njihov proces usvajanja pozitivno vpliva neuporaba jezikovnih orodij ali pa orodij ne uporabljajo zgolj zato, ker so pri usvajanju dovolj uspešni tudi brez tega.

Graf 12: Ocena zaključnega pisnega besedila glede na način pisanja domačih nalog.

5 Zaključek

Med tistimi, ki se učijo slovenščino kot drugi jezik, so redno vpisani študenti Univerze v Ljubljani specifična populacija. Gre za govorce slovenščini sorodnih jezikov, ki so po eni strani precej izobraženi in po opazanjih učiteljev večinoma zelo sposobni, a v precejšnji meri nizko notranje motivirani za organizirano učenje slovenščine. Kot sva prikazali v prispevku, vse to skupaj z zunanjimi vidiki organizacije vpliva na izvedbo jezikovnega pouka, ki ga dani populaciji prilagajamo z vsebinskimi poudarki pouka, izbiro učnih metod in zasnovo učnih gradiv. Tako v pristopih k pouku kot v gradivih upoštevamo osebne izkušnje učiteljev in rezultate internih raziskav, med katerimi je bila najbolj celovita prav v tem prispevku predstavljena raziskava. Analiza pisnih besedil, ki so jih študenti generacije 2021/22 napisali ob koncu prvega leta študija v Sloveniji, je pokazala, da so po dveh semestrih rednega študija in organiziranega učenja jezika enkrat na teden v povprečju sposobni napisati besedilo, v katerem uporabijo razmeroma širok nabor besedišča in ki bi ga kljub številnim napakam, ki sva jih analizirali v raziskavi in so večinoma posledice jezikovnega prenosa iz prvega jezika, v veliki meri lahko označili kot slovensko. To pomeni, da je tovrstna populacija govorcev slovenščini sorodnih jezikov sposobna v relativno kratkem času in ob razmeroma skromni organizaciji podpora pri učenju slovenščine doseči precejšen napredek, kar sva v

tem prispevku ugotovili na primeru analize njihove pisne produkcije. Študenti si pri preseganju jezikovnih težav, s katerimi se srečujejo, pomagajo s strojnimi prevajalniki, čeprav se glede na rezultate najine analize postavlja vprašanje, ali niso zaradi pogostega poseganja po spletnih jezikovnih orodjih pri usvajanju jezika manj uspešni. Na to nakazuje dejstvo, da so višje ocene besedil dosegli študenti, ki v pisanje domačih nalog vlagajo več truda in lastne energije oziroma pomoči orodij zaradi že usvojenega znanja niti ne potrebujejo.

Študenti Leta plus slovenščino usvajajo iz okolja, organizirano učenje v okviru Leta plus, ki jim ga brezplačno omogoča Univerza v Ljubljani, pa naj bi ta proces pospešilo in znanje sistemiziralo. Ob tem si sodelavci modula Leta plus ves čas zastavljamo vprašanje, ali naš program njegovim udeležencem zares ponuja znanja, ki jih potrebujejo pri svojem študiju in bivanju v Sloveniji. Ker gre za precej splošen tečaj, ki se za večino udeležencev, kot sva zapisali v uvodu, začena na začetni ravni, moramo študente najprej opolnomočiti za zadovoljevanje njihovih najbolj osnovnih sporazumevalnih potreb v vsakdanjem življenju. Šele nato se lahko bolj usmerjamo v jezikovno podporo pri zadovoljevanju njihovih sporazumevalnih potreb na ožjem področju študija. Vendar nam to delo otežuje dejstvo, da so v posameznih skupinah na lektoratu zbrani študenti, ki študirajo na različnih članicah univerze v zelo različnih programih. Ob tem pa seveda opažamo, da študenti, ki se bolje vključujejo v slovensko okolje, npr. z opravljanjem študentskega dela, tudi bolje in hitreje napredujejo v znanju slovenščine.

V prizadevanju za kakovost Leta plus upoštevamo tudi mnenja študentov, ki jih pridobivamo z evalvacijami v obliki anket ob koncu drugega semestra. V študijskem letu 2021/22, ko je bila opravljena raziskava, je anketo ob koncu drugega semestra rešilo 63 % (125) od pozvanih 198 študentov. Izvedbo predmeta so ocenili s povprečno oceno 4,6 od 5, izvajalce pa z ocenami med 4,4 in 4,9 od 5. Zadovoljstvo s predmetom in njegovimi izvajalci bi lahko bil eden od pokazateljev, da študenti pri pouku dobijo znanje, ki je zanje koristno.

Literatura

- Arizankovska, L. (2009). Slovenščina kot tuji jezik – težave, s katerimi se srečujejo govorci makedonščine. V M. Stabej (ur.), *Simpozij Obdobja 28: Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (str. 27–32). Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. Dostopno prek <https://centerslo.si/simpozij-obdobja-zborniki/obdobja-28/>
- Ata, M., & Debreli, E. (2021). Machine Translation in the Language Classroom: Turkish EFL Learners' and Instructors' Perceptions and Use. *IAFOR Journal of Education*, 9(4), 103–122. doi: 10.22492/ije.9.4.06
- Balažic Bulc, T. (2004). Jezikovni prenos pri učenju sorodnih jezikov (na primeru slovenščine in srbohrvaščine). *Jezik in slovstvo*, 49(3–4), 77–89.
- Clifford, J., Merschel, L., & Munné, J. (2013). Surveying the Landscape: What is the Role of Machine Translation in Language Learning? *Revista d'innovació educativa*, 10, 108–121. doi: 10.7203/attic.10.2228
- Klemen, M., Arhar Holdt, Š., & Pollak, S. (2022a). *Core vocabulary for Slovenian as L2 1.0*, Slovenski repozitorij jezikovnih virov CLARIN.SI, <http://hdl.handle.net/11356/1697>
- Klemen, M., Arhar Holdt, Š., Pollak, S., Kosem, I., Huber, D., & Lutar, M. (2022b). Korpus učbenikov za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika. V N. Pirih Svetina & I. Ferbežar (ur.), *Simpozij Obdobja 41: Na stičišču svetov: Slovenščina kot drugi in tuji jezik* (str. 165–177). Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. Dostopno prek https://centerslo.si/wp-content/uploads/2022/11/Obdobja-41_zbornik.pdf
- Klinar, M., Pisek, S., Stritar Kučuk, M., & Šter, H. (2022). Poučevanje slovenščine za redno vpisane tuje študente na Univerzi v Ljubljani. V N. Pirih Svetina & I. Ferbežar (ur.), *Simpozij Obdobja 41: Na stičišču svetov: Slovenščina kot drugi in tuji jezik* (str. 185–194). Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. Dostopno prek https://centerslo.si/wp-content/uploads/2022/11/Obdobja-41_zbornik.pdf
- Majdič, G. (2022). *Letno poročilo 2021: Poslovno poročilo s poročilom o kakovosti in računovodsko poročilo*. Dostopno prek <https://www.uni-lj.si/univerza/o-nas/letna-porocila>
- Nikolovski, G. (2022). Makedonske »muke« pri učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika. *Jezik in slovstvo*, 67(4), 41–56. doi: doi.org/10.4312/jis.67.4.41-56
- Požgaj Hadži, V., & Balažic Bulc, T. (2022). *Formiranje jezika i njegovo rastakanje: od srpskohrvatskoga do hrvatskoga, srpskoga, bosanskoga i crnogorskoga*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani.

- Požgaj Hadži, V. (2012). Kako učiti srodne jezike. *Izazovi kontrastivne lingvisti-ke: Izzivi kontrastivnega jezikoslovja* (str. 199–207). Ljubljana: Znanstve-na založba filozofske fakultete.
- SDJT (2020). *Slovenščina kot drugi in tuji jezik: Izobraževalni program za od-rasle*. Dostopno prek <https://centerslo.si/knjige/ucbeniki-in-prirocniki/prirocniki-in-ucno-gradivo/slovenscina-kot-drugi-in-tuji-jezik/>
- SEJO = Svet Evrope. (2011). *Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, pouče-vanje, ocenjevanje*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Dosto-pno prek <https://centerslo.si/knjige/ucbeniki-in-prirocniki/prirocniki-in-ucno-gradivo/skupni-evropski-jezikovni-okvir/>
- Stritar Kučuk, M. (2021). Spletna orodja za slovenščino in tuji študenti Univer-ze v Ljubljani. *Slovenščina 2.0*, 9(2), 100–125.
- Stritar Kučuk, M., & Šter, H. (2021). *Slovenščina 1+: Slovnične tabele in vaje za južnoslovanske govorce slovenščine kot drugega jezika*. Ljubljana: Znan-stvena založba Filozofske fakultete.
- Stritar Kučuk, M. (2022a). KOST med korpusi usvajanja tujega jezika. V N. Pirih Svetina & I. Ferbežar, *Simpozij Obdobja 41: Na stičišču svetov: Sloven-ščina kot drugi in tuji jezik* (str. 323–334). Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani.
- Stritar Kučuk, M. (2022b). Google Translate – prijatelj ali sovražnik v očeh go-vorcev sorodnih slovanskih jezikov?. *Didaktik slawischer Sprachen*, 1(1), 73–87.
- Stritar Kučuk, M. (2023). *KOST, Korpus slovenščine kot tujega jezika: Priročnik za označevanje napak*. Dostopno prek <https://www.cjvt.si/korpus-kost/wp-content/uploads/sites/24/2023/10/Prirocnik-za-oznacevanje-napak-v-KOST-u-2023-10-17.pdf>
- Stritar Kučuk, M., Pisek, S., & Šter, H. (2023a). *Slovenščina 1+: Besedila in besedišče za južnoslovanske govorce slovenščine kot drugega jezika 1.1*. Ljubljana: Založba Univerze.
- Stritar Kučuk, M., Pisek, S., & Šter, H. (2023b). *Slovenščina 1+: Besedila in besedišče za južnoslovanske govorce slovenščine kot drugega jezika 1.2*. Ljubljana: Založba Univerze.
- Stritar Kučuk, M., Pisek, S., & Šter, H. (2024). »Po občutku«: korpusni pogled na vejico in neprve govorce slovenščine. V S. Štumberger (ur.), *Simpozij Obdobja 43: Predpis in norma v jeziku* (str. 327–373). Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. Dostopno prek [https://centerslo.si/wp-content/uplo-ads/2024/11/Obdobja-43_zbornik.pdf](https://centerslo.si/wp-content/uploads/2024/11/Obdobja-43_zbornik.pdf)

Immigrant students and their Slovene: writing ability of participants in the Year plus programme

The introductory section of the paper introduces the Year Plus programme, which is aimed at regularly enrolled international students at the University of Ljubljana, as well as the student population that attends it. In the main part, we seek to answer the question of what these students are able to write in Slovene at the conclusion of this program. The insights gained from our analysis have the potential to lead to more targeted pedagogical approaches to teaching learners with similar characteristics. To this end, the study whose results are presented here analyses the written production of the aforementioned group. We examine the most prevalent language errors and identify the challenges students encounter in written communication. In addition to the general level of the participants' knowledge, we are interested in their performance at the level of vocabulary, comparing the vocabulary used in their texts with the core vocabulary list for Slovene as a foreign language. Finally, we discuss the use of online tools by the study population. We conclude by asking whether the knowledge of Slovene acquired by the Year Plus students is sufficient to meet their communicative needs.

Keywords: international students, Slovene as a second language, text grading, error analysis, frequent vocabulary, language tools